

ZANIMLJIVA I VRIJEDNA LEKSIKOGRAFSKA GRAĐA Irvin Lukežić, *Grobnički biografski leksikon*, izd. Libellus, Crikvenica, 1994.

Odavno su, u različitim krajevima u nas i u stranome svijetu, poznata nastojanja da i takozvane male sredine budu leksikografski obrađene. Leksikografi kao autori nisu nepoznati u Istri, Kvarnerskom primorju ni u Gorskom kotaru; pritom leksikografiju shvaćamo u širem i užem smislu te riječi. Naime, ako leksikografiju gledamo u širem sadržajnom okviru, podsjećamo na znamenitoga kanonika i polihistora Pietra Stancovicha/Petra Stankovića/Petera Stankowika iz Barbane u Istri, koji je u Trstu 1828. i 1829. godine objavio trotomno djelo pod naslovom *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*; u to voluminozno djelo autor je uvrstio i mitske i stvarne Istrane. Podsjećamo i na kastavskog svećenika, hrvatskog narodnog preporoditelja Istre i Kvarnerskih otoka te prosvjetnog radnika i publicista, prof. Vjekoslava Spinčića, koji je u Zagrebu 1926. godine objavio *Crtime iz hrvatske književne kulture Istre* i u njima biografije niza – po njegovu izboru – znamenitih Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka u 19. i 20. stoljeću (o pojedincima iz ranijih razdoblja daje uglavnom opće podatke). Ponešto je bliži biografskome leksikografskome poslu bio Salvatore Samani, koji je u Veneciji 1975. godine izdao knjigu pod naslovom *Dizionario biografico fiumano*, s uvrštenih šezdesetak – po njegovu izboru – znamenitih Riječana, ali samo onih koji pripadaju nekadašnjoj Rijeci, tj. gradu na desnoj strani utoka Rječine u Jadransko more.

Nijedan od tri spomenuta autora koje smo uzeli kao primjere nije profesionalni leksikograf. Uzeli su u obzir – po njihovu nestručnom mišljenju – samo najistaknutije ličnosti društvenoga života Istre i Rijeke, pa i drugih, susjednih krajeva, držeci se, uglavnom, političkih i nacionalnih okvira. Stanković i Samani, npr., sve ličnosti koje navode u svojim knjigama smatraju Romanima, odnosno Talijanima; Spinčić, međutim, u Hrvate ne svojata Talijane.

U red primorsko-istarskih leksikografa onedavno se ubrojio i mr. Irvin Lukežić, znanstveni asistent Pedagoškoga fakulteta u Rijeci, koji također nije profesionalni leksikograf, ali je s uspjehom dao biografski leksikon.

Irvin Lukežić je mladi istraživač, ali već ima zavidljivo velik broj objavljenih radova, i to iz različitih područja, tako da ga se s pravom može smatrati i svojevrsnim polihistorom. Uglavnom su to radovi s povijesnim sadržajima, no, veoma širok dijapazon obuhvaća i književnost, književna povijest, gospodarska povijest, etnologija i dr. Pisao je i beletristiku, a autor je i jedne izvedene drame. U nekim je radovima već i ranije pokazivao sklonost leksikografiji, pa ne iznenađuje što je I. Lukežić, na čvrstome tragu svojih povijesnih istraživanja, kao posebnu knjigu publicirao *Grobnički biografski leksikon*. To je djelo 1994. godine izdala mlada izdavačka kuća »Libellus d. o. o.« iz Crikvenice; copyright, međutim, ima autor u Rijeci, a knjiga je tiskana u opatijskoj tiskari »Žagar«. Djelo je publicirano u »Knjižnici Thesaurus« kao knjiga 1. (ukupno ima 271 stranicu). Urednik je prof. dr. Milorad

Stojević, profesor Pedagoškoga fakulteta u Rijeci, a recenzenti su akademici Branko Fučić i Lujo Margetić. Njihovo sudjelovanje u stvaranju Lukežićeve knjige daje osobitu težinu sadržaja ovome biografskome leksikonu.

Autor je najprije, bez naslova, dao kraću uvodnu riječ, koja čitatelja slikovito upućuje u to što je, zapravo, Grobnišćina – prostor sjeveroistočno i ponad Rijeke, na magistralnoj cesti koja Zagreb povezuje s gradom na obali Jadrana i Rječine. Taj prostor obuhvaća više sela i zaselaka, s »gradom«/kaštelom Grobnikom kao povijesnom maticom. Odavde potječe znatniji broj poznatih obitelji i osoba koje su obilježile život Grobnišćine, ali i onih koji su postali poznati negdje drugdje u Hrvatskoj, pa i izvan nje. Autor je dao i popis korištenih izvora i literature te kraći tumač kratica i manje poznatih izraza; tu je i bilješka o piscu, a djelo je obogaćeno i fotografijama. Leksikon je prethodno objavljivan u nastavcima u riječkom dnevniku *Novi list* (ali ne znamo je li ediran u cjelini ili u dijelovima).

Knjiga I. Lukežića pod naslovom *Grobnički biografski leksikon* sadržajno nije uobičajena leksikonska edicija. Zapravo, ona je svojevrsna mala grobnička enciklopedija, kako ističe i sâm autor, ali ne u potpunosti, jer se Irvin Lukežić ne drži leksikonskih i enciklopedijskih kanona, odnosno leksikografskih usvojenih običaja. Tako, npr., uz natuknice nema oznaka literature (ili arhivskoga materijala) koja se odnosi na određenu obitelj ili ličnost, a nema niti bibliografije, tj. popisa (barem) najvažnijih radova koji su potekli iz pera nekih od uvrštenih osoba (samo su kod nekih osoba u samoj natuknici navedeni neki radovi). No, taj leksikon i nije nastao iz leksikografskih pobuda, već iz drugih razloga; sâm autor ističe da je njegova knjiga stvorena »iz potrebe za sustavnim iznošenjem povijesnih, kulturnih, društvenih, gospodarskih i uopće svih ostalih činjenica što se odnose na taj kraj« (autor, str. 10.). Drugim riječima, Irvin Lukežić je, opisujući živote njemu poznatih obitelji i osoba iz Grobnišćine, želio dati širok uvid u njezinu prošlost, u njezin život, od najstarijih spomena imena pojedinih obitelji i osoba pa do kraja II. svjetskog rata. Autor objašnjava tu vremensku groznicu: »Takav nam se postupak činio opravdanim zbog potrebne vremenske distance i što objektivnijeg predočavanja biografskih podataka. (...) Samo u iznimnim slučajevima, kada smo ocijenili da je to potrebno, uvrstili smo i one ljude čije se djelovanje nastavlja nakon drugog svjetskog rata, tako da čitatelj dobije potpuniji uvid u značenje njihova rada« (str. 10.). Irvin Lukežić, opisujući pojedine obitelji i pojedince, zalazi u različite oblasti, područja i discipline, od povijesti i predaje, preko društvenoga života, kulture i prosvjete, do politike, gospodarstva, znanosti itd. Dakle, iznosi zaista mnoštvo podataka o onim događajima i zbivanjima u kojima su sudjelovali sami stanovnici Grobnišćine ili oni koji su na neki način vezani za život toga područja. A u želji da leksikon bude pristupačniji što širem krugu čitateljstva, autor je namjerno unosio i niz podataka koji, uobičajeno, ne ulaze u leksikone i enciklopedije – »da se izbjegne suhoparnost golih činjenica« (str. 11.).

Uzimajući u obzir i druge ciljeve (od kojih neki nemaju bliže veze s leksikografijom) koje je sebi zacrtao kao dostižne, autor je u znatnom dijelu uspio ostvariti svoja htijenja. Zbog toga je, doduše, u ponečem, leksikon i osiromašen, jer, kao što sâm ističe, ovaj »leksikon nije mogao iznijeti baš sve činjenice koje bi mogle biti važne, uključeni su oni podaci koji su mu (tj. autoru, op. P. S.) bili dostupni, tako da netko ima i veliko značenje, a u recima je malo zastupljen, i obrnuto« (str. 10.). Dakle, autor je ustanovio vlastite kriterije, pa je svoj biografski leksikon bez potrebe zaista osiromašio, a u nekim slučajevima i znatno. Dajemo samo nekoliko primjera.

Od 1776. do 1872. godine grobnička gospoštija vlasništvo je madžarske obitelji Batthyány. No, o njima nema obiteljske natuknice. Nešto više podataka (uz sliku obiteljskoga grba u veoma lošem, gotovo nečitljivom otisku, a nije ni označeno iz kojega je razdoblja)

doznajemo samo o prvome grobničkom vlastelinu iz redova te obitelji. Međutim, Bathányi nisu bili nepoznata ili prosječna plemićka mađarska obitelj, već upravo obratno – ulaze u red od svega nekoliko mađarskih magnata, odnosno magnata Habsburške Monarhije u cjelini. A to je, kao i činjenica da su bili grobnički vlastelini, autora obvezivalo na to da donese natuknice i o svim ostalim feudalnim gospodarima na Grobnišćini iz te obitelji, jer su oni veoma bitno utjecali na život ovdašnjega puka.

Zatim, Josip Silić, iako nije djelovao do 1945. godine, s punim je pravom dobio mjesto u leksikonu zbog svoga djela nastaloga poslije rečene godine. No, natuknica o njemu zaista je preskromna, jer prof. dr. Josip Silić, redovni profesor Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, kako i završava autorova natuknica od svega 16 redaka, »Smatra se jednim od vodećih stručnjaka suvremenog hrvatskog književnog jezika«. Ako je tako, a zaista i jest, onda je Siliću trebalo dati znatno veći prostor. Zatim, osobito je uočljivo da jedan od veoma značajnih jezikoslovaca u oblasti čakavštine, te jedan od značajnih kulturnih radnika općenito danas – prof. dr. Iva Lukežić, čijim je prosvjetnim, kulturnim i znanstvenim radom desetljećima neposredno obilježeno područje cijele Grobnišćine, nije uvrštena u ovaj biografski leksikon Grobnišćine. Prof. dr. Iva Lukežić je autorova majka, pa vjerojatno zato nije dobila svoju više nego zasluženu natuknicu. Od više drugih, to je jedan od najuočljivijih autorovih propusta, ali, još i više, propusta obojice recenzenata, koji su dopustili izostavljanje natuknice. Jer, u ovom slučaju nema mjesta skromnosti niti suzdržavanju zbog bliske obiteljske veze. Uostalom, autor je ionako u obiteljskim vezama sa znatnim brojem obitelji i osoba o kojima govori u svojoj knjizi. Ni u slučaju nedavno preminuloga Đorđa Ivana Janjatovića, TV-režisera, slikara i pjesnika, nema mjesta pozivu na distancu, jer je njegov opus završen pa se već može dati i prva definitivnija ocjena. Ali, ni on nema natuknicu u leksikonu svoga zavičaja. I glasovitom Ivanu Strohalu iz Orehovice (1871.–1917.), veoma istaknutom pravnom stručnjaku dana je preskromna natuknica, iako je on bio i sveučilišni profesor, priznati znanstveni i stručni djelatnik, pa čak i redoviti član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas HAZU). Po tom primjeru moglo bi se činiti da Grobnišćina ima suvišak akademika, kad se Strohalu daje manji prostor od onoga koji je dan nekome zaista anonimnom pripadniku grobničkoga puka i života Grobnišćine.

S druge strane, međutim, veoma je pohvalno što je autor u nekim natuknicama dao male, ali sadržajno zaokružene članke koji bi, samo malo prošireniji i dopunjeniji, mogli stajati čak i kao zasebni tekstovi. Takav je, npr., tekst o Martinu Juretiću (1813.–1901.), koji je bio znameniti grobnički plovani i veoma istaknuti rodoljub, uz ostalo i istaknuti sudionik grobničke seljačke pobune 1848. godine, jedne od rijetkih koja je zaista zabrinula mađarsko-mađarsku gospoštiju, mađaronsku županijsku i hrvatsku bansku vlast. Jednako je tako zaslužena i znatna pažnja koja je pridana još jednome Juretiću, Augustinu, također svećeniku, koji je kao političar poznat i u svjetskim razmjerima. Usput samo spominjem da bi trebalo izbjegavati neke epitete ako se ne obrazlažu, kao npr., »ugledna grobnička porodica«. Tako su, doduše, okarakterizirane samo neke obitelji; no, iz natuknice o tako počašćenju obitelji ne vidi se po čemu je ugledna baš ona, a ne neka druga koja je navedena ispred ili iza nje. Slično je i s nekim osobama.

Ovo djelo o jednome »mikrokozmosu«, o Grobnišćini i njegovim obiteljima i ličnostima – o istaknutima i o onima koji su samo spomenuti negdje u nekome članku ili vrelu, izrazito je autorski rad. Irvin Lukežić u znatnoj je mjeri svjesno izašao izvan leksikonsko-enciklopedijskih zasada, no zato je njime podigao lijep spomenik Grobnišćini iz koje je potekao (rođen je u Rijeci, kao i gotovo svi tamošnji mladi ljudi zadnjih nekoliko desetljeća,

pa i oni iz ostaloga širega riječkoga područja). Stoga ne začuđuje što je I. Lukežić 1994. godine dobio nagradu u zavičaju svojih predaka.

Bez obzira na primjedbe i sugestije koje su gore rečene, Lukežićevo je djelo znatan doprinos ne samo našem znanju o tome kraju na granici prema Istri, Sloveniji i Gorskome kotaru te na korak od mora, već i poznavanju različitih (prije navedenih) znanstvenih i stručnih oblasti i područja u koje Lukežić, više ili manje uspješno, ulazi. Preporučio bih izdavaču i autoru da za sljedeće izdanje, koje to djelo zaslužuje, odaberu recenzente koji su stručnjaci iz različitih područja, a ne samo iz povijesti srednjega vijeka. Jer, akademici Branko Fučić i Lujo Margetić uistinu su veoma istaknuti i zaslužni stručnjaci, ali oba za srednji vijek, i to prvi samo za glagoljicu i freske, a drugi za pravnu povijest. Možda je samo zbog toga bolje zastupljen i obrađen srednjovjekovni dio povijesti grobničkih obitelji i pojedinaca.

Lukežić se i ostalim svojim dosad objavljenim radovima iskazao osebujnim načinom izlaganja i pisanja, što dolazi do izražaja i u ovoj knjizi. Tako donošenje nekih na prvi pogled suvišnih podataka (»subkulturnih«), a zanemarivanje drugih, na prvi pogled znatno važnijih (uobičajenih, npr. datumi rođenja), govori i o znatnome autorovu trudu da sadržaj približi širemu čitateljstvu. No, pojedini tekstovi ukazuju i na autorove književničke sposobnosti. Lukežić, jer zna kome se u prvom redu obraća, oživljuje svoj tekst i na taj ga način čini mnogo razumljivijim i prihvatljivijim za širu čitateljsku publiku, naravno, u prvom redu grobničku. No, već i s malim pomacima, sadržaji Lukežićeva leksikona ne bi na prvi pogled izgledali samo kao leksikonsko-enciklopedijska građa za neki budući »pravi« leksikon/enciklopediju. Jer, građa koju je autor skupio, predragocjena je samo za biografski leksikon ovakve vrste. Da smo na mjestu Irvina Lukežića, ne bismo se zadržali samo na konstataciji: »(...) a, leksikon će, vjerujem, dopuniti budući istraživači« (str. 11.). Jer, tko bolje od autora poznaje ovu problematiku i gdje su na vidiku budući istraživači? Koliko nam je poznata situacija s povjesničarima u zapadnoj Hrvatskoj, tj. u Istri, Kvarnerskom primorju i Gorskom kotaru, ili sa stručnjacima njima srodnih struka koji bi se pozabavili leksikonskim poslom, a da usto poznaju povijest Grobnišćine, takvih istraživača nema na vidiku. Dakle, od mr. Irvina Lukežića s pravom se očekuje drugo, dopunjeno izdanje, s nizom ne samo novih podataka, već i ličnosti, pa možda i obitelji, kako bi se dobila još bolja i još cjelovitija slika o grobničkim obiteljima i pojedincima, a time i slika Grobnišćine u cjelini. To ovaj primorski kraj i zaslužuje, jer ima zaista i bogatu baštinu i niz znamenitih i zaslužnih ličnosti, a mr. Irvin Lukežić već je ovim djelom dokazao da je sposoban uspješno ostvariti takav zadatak. Osim toga, njegovo djelo treba istaknuti i kao dobar primjer istraživačima u drugim hrvatskim sredinama, jer bi pojavljivanje većeg broja ovakvih zavičajnih biografskih leksikona znatno obogatilo našu leksikografiju uopće.

PETAR STRČIĆ